

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Κ λάμψη της Ορθοδοξίας είναι πολύ φωτεινή. Στο διάβα της ανά τους αιώνες είχε αλλά και αντιμετώπισε δυναμικά πολλούς εχθρούς που ήθελαν να την εξαλείψουν, διότι οι προασπιστές της ήσαν εκατομμύρια μωρωμένες ψυχές, που την υπερασπίστηκαν και τη μεταλαμπάδευσαν.

Στα πρωτοχριστιανικά χρόνια οι μάρτυρες της πίστεως και το νέφος των Αγίων έγιναν φωτεινά παραδείγματα. Στη σημερινή εποχή η πίστη μας χαλυβδώνεται με την υποδειγματική βιοτή των ασκητών του Αγίου Όρους, αλλά και με την πατρική αγάπη και το πλούσιο ποιμαντικό και κοινωνικό έργο μεγάλων και άξιων κληρικών.

Η παρούσα εργασία φέρνει στο προσκήνιο της σύγχρονης σκληρής και υλιστικής πραγματικότητας μορφές βιγλατόρων της Ορθοδοξίας, οι οποίοι καθοδηγούμενοι από τη χάρη του Αγίου Πνεύματος έλαμψαν στην οικουμένη. Οι Μορφές της Ορθοδοξίας, για τις οποίες γίνεται αναφορά στις 30 ενότητες του βιβλίου, δημοσιεύθηκαν ως άρθρα, από το 2001 έως και το 2004, στην ομώνυμη με τον τίτλο του συγγράμματος στήλη που καθιέρωσε και επιμελείται ο υπογράφων, στη μηνιαία εκκλησιαστική εφημερίδα «Στύλος Ορθοδοξίας».

Το βιβλίο σύμφωνα με τα βιογραφούμενα σε αυτό πρόσωπα διαιρείται στις εξής κατηγορίες:

– Πατριάρχες

- Αρχιεπίσκοποι
- Μητροπολίτες
- Ηγούμενοι Ιερών Μονών
- Αρχιμανδρίτες
- Ιεραπόστολοι
- Ιερομόναχοι
- Μοναχοί
- Ιεροψάλτες
- Θεολόγοι

Με τη συγκέντρωσή τους σε έναν τόμο δίδεται η ευκαιρία στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό να έχει μια συγκεντρωτική συνοπτική βιογραφική παρουσίασή τους.

Οι μορφές που παρουσιάζουμε – εν πολλοίς άγνωστες – με τη δράση τους διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην ιστορία της Ορθόδοξης Εκκλησίας και σφράγισαν ανεξίτηλα με το έργο τους τον πολυτάραχο 20^ο αιώνα.

Από τη θέση αυτή, οφείλω να θυμηθώ τους μακαριστούς Μητροπολίτες Χαρτούμ και παντός Σουδάν κυρό Τίτο Καράντζαλη και Κεντρώας Αφρικής κυρό Τιμόθεο Κοντομέρκο, για την πατρική τους αγάπη, τις πολύτιμες συμβουλές και τις πνευματικές νουθεσίες τους. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στη Σεπτή Κορυφή της Ορθοδοξίας, την Αυτού Θειοτάτη Παναγιώτητα τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ. Βαρθολομαίο για τις πατρικές του Ευλογίες, για την έκδοση του βιβλίου. Ευχαριστίες επίσης οφείλω στο θεολόγο-δημοσιογράφο Διονύση Μακρή, μέντορά μου στο εκκλησιαστικό ρεπορτάζ, στους Δρ. Ιωάννη Μπολανάκη για την κριτική ανάγνωση του κειμένου, Δρ. Αριστομένη Ματσάγγα για τις διορθώσεις των δοκιμών, Έρση Κυριαζή για τη φιλολογική επιμέλεια, Ελένη Δημητρακοπούλου και Δέσποινα Λωτσοπούλου για τη σελιδοποίηση και Βασίλη Τζομπανόπουλο για το σχεδιασμό του εξωφύλλου. Ευχαριστώ, επί-

σης, το Λεωνίδα Μιχάλη των εκδόσεων University Studio Press για την προθυμία του να εκδώσει το βιβλίο αυτό και τον καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Απόστολο Γλαβίνα, διευθυντή του Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών, για τη βιβλιογραφική του βοήθεια.

Ευελπιστώ η εργασία μου αυτή να δώσει έναυσμα στους ερευνητές για περαιτέρω αναζήτηση λεπτομερειών γύρω από τη ζωή και τη δράση των βιογραφούμενων προσωπικοτήτων.

Εύχομαι από καρδιάς ο βίος τους να μας παραδειγματίσει, να μας εμπνεύσει, να μας εμπνεύσει και να κατευθύνει τα βήματα της ζωής μας.

Παναγιώτης Ριζόπουλος

20 Ιουλίου 2004

Προφήτου Ηλιού του Θεσβίτου

Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ Γ΄
(1834 – 1912)

QΙωακείμ Δεβετζής ή Δημητριάδης γεννήθηκε στο Βαφειοχώρι του Βοσπόρου στις 18 Ιανουαρίου 1834. Μετά από μικρή παραμονή στην Ιερά Μονή Παντοκράτορος επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη και το 1849 μετέβη στο Βουκουρέστι, όπου περάτωσε τις εγκύκλιες σπουδές του σε ελληνικό σχολείο. Το 1852 χειροτονήθηκε διάκονος και το 1854 μετέβη στη Βιέννη, όπου και διακόνησε στους ιερούς ναούς του Αγίου Γεωργίου και της Αγίας Τριάδος. Όταν ο γέροντάς του, Ιωακείμ Β΄ ο από Κυζίκου, ανήλθε στον πατριαρχικό θρόνο, τον κάλεσε στην Πόλη και τον Νοέμβριο του 1860 τον διόρισε δευτερεύοντα Διάκονο, τον δε Μάρτιο του 1863 Μέγα Πρωτοσύγκελλο.

Το 1864, σε ηλικία μόλις τριάντα ετών, χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Βάρνας επί Πατριάρχου Σωφρονίου του Γ'. Κατά τη δεύτερη περίοδο της πατριαρχίας του γέροντός του Ιωακείμ του Β' μετατέθηκε στη Μητρόπολη Θεσσαλονίκης (1874). Στις 4 Οκτωβρίου 1878, σε ηλικία μόλις σαράντα τεσσάρων ετών, εξελέγη Οικουμενικός Πατριάρχης έχοντας ως συνυποψηφίους του τους Μητροπολίτες Φιλιππουπόλεως Νεόφυτο και Αρτης Σεραφείμ.

Στις 30 Μαρτίου 1884 αναγκάστηκε να παραιτηθεί από τα καθήκοντά του, εξαιτίας του προνομαχικού ζητήματος που ανεφύη μεταξύ του Πατριαρχείου και της Πύλης και των πεποιθήσεών του για τον οικουμενικό ρόλο του Πατριαρχείου. Αφού ταξίδεψε κατά σειρά στα Ιεροσόλυμα, την Αντιόχεια και την Αλεξάνδρεια, τελικά εγκαταστάθηκε στο ησυχαστήριο Μυλοπόταμος της Μεγίστης Λαύρας. Από το 1889 έως το 1901 –τα παραγωγικότερα χρόνια της ζωής του– διαβιούσε στον Άθωνα, συνεπεία του πολέμου που διεξήγαγαν οι αντίπαλοί του με προεξάρχοντα τον Μητροπολίτη Ηρακλείας και μετέπειτα Χαλκηδόνας Γερμανό.

Στις 25 Μαΐου 1901 επανεξελέγη Οικουμενικός Πατριάρχης έχοντας ως συνυποψηφίους τους Μητροπολίτες Χίου Κωνσταντίνο και Βάρνης Πολύκαρπο. Η δεύτερη περίοδος της πατριαρχίας του (1901 – 1912) σφραγίστηκε από μια σειρά πολιτικών και εκκλησιαστικών ανακατατάξεων. Μετά από βραχυχρόνια ασθένεια πέθανε την Τρίτη 13 Νοεμβρίου 1912 και ετάφη στην Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής Βαλουκλή.

Η ζωή του Οικουμενικού Πατριάρχου Ιωακείμ Γ', του επονομαζόμενου «Μεγαλοπρεπούς», ήταν έντονη και σε κάθε έκφασή της αναδείκνυε την εκρηκτική προσωπικότητα του ισχυρού και χαρismaticού αυτού εκκλησιαστικού άνδρα. Ήταν μία από τις μεγαλύτερες πατριαρχικές μορφές μετά την Άλωση. Όπως αναφέρουν οι πηγές της εποχής, ήταν άνθρωπος προικισμένος με πολλές πνευματικές αρετές και είχε τη δυνατότητα να μιλά για όλα τα θέματα. Τον διέκρινε μεγάλη διορατικότητα, πολιτική οξυδέρκεια και πολιτικός ρεαλισμός. Τα κείμενά του ξεχωρίζουν για τη φαναριώτικη καθαρεύουσα, την καθαρή σκέψη του και την καυστικότητα τους. Μιλούσε άπταιστα γερμανικά, τουρκικά και βλάχικα.

Κατά την πρώτη περίοδο της πατριαρχίας του (1878 – 1884), είχε να αντιμετωπίσει το θέμα των μεταρρυθμίσεων, τη ρουμανική προπαγάνδα, τη Βουλγαρική Εξαρχία, την ολοένα αυξανόμενη ρωσική διείσδυση στο Άγιον Όρος και τη διαφορετική αντίληψη της κυβέρνησης των Αθηνών για τον χειρισμό των ευαίσθητων εθνικών θεμάτων. Γνωστή είναι η διαμάχη του με τον πρωθυπουργό Χαρίλαο Τρικούπη, που του ζητούσε να επιτελεί το έργο του σύμφωνα με τις επιταγές της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Σπουδαίες ήσαν οι επιλογές του για την εκλογή νέων και δυναμικών ιεραρχών στις επαρχίες του Θρόνου στη Μακεδονία, την εποχή του Μακεδονικού Αγώνα. Επέδειξε μεγάλο ζήλο για την Εκκλησία και το Γένος και κατόρθωσε να βελτιώσει τα οικονομικά του Πατριαρχείου. Το 1880 ίδρυσε το Πατριαρχικό Τυπογραφείο και το περιοδικό «Αλήθεια», το οποίο από το 1881 μετονομάστηκε σε «Εκκλησιαστική Αλήθεια». Το 1878 επισκέυασε τον Πατριαρχικό Οίκο και το 1881 ίδρυσε την Πατριαρχική Βιβλιοθήκη. Ανοικοδόμησε λαμπρό μέγαρο για τη Μεγάλη του Γένους Σχολή και μετέβαλε τη μονή της Μεταμορφώσεως στη νήσο Πρώτη σε γηροκομείο για τους κληρικούς. Συνέστησε την Κεντρική Ιερατική Σχολή και καθιέρωσε τον θεσμό του επόπτη κληρικού.

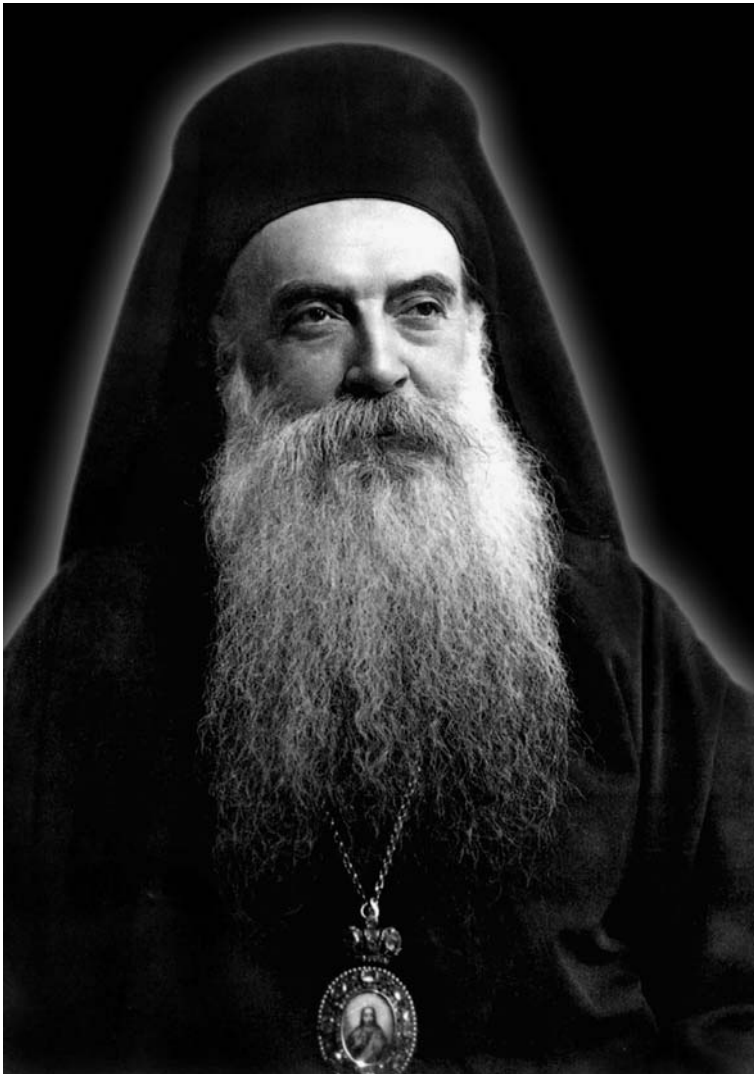
Στη δεύτερη περίοδο της πατριαρχίας του (1901-1912) αντιμετώπισε το πρόβλημα των οκτώ συνοδικών αρχιερέων (1904), των ένδεκα αρχιερέων (1910-11), την επανάσταση των Νεοτούρκων και την ανακήρυξη του Συντάγματος (1908), τη σύγκληση

της Εθνοσυνελεύσεως (1910), τον Μακεδονικό Αγώνα (1904-1908), την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης και την κήρυξη των Βαλκανικών πολέμων (1912). Αντιμετώπισε το θέμα της χειραφέτησης των Μητροπόλεων Λαρίσης, Άρτης, Δημητριάδος, Φαναριοφερσάλων και των Επισκοπών Θαυμακού, Πλαταμώνος, Γαρδικίου, Τρίκκης, Σταγών. Χειραφέτησε, επίσης, την Εκκλησία της Σερβίας και τις ορθόδοξες παροικίες της Ερζεγοβίνης, ενίσχυσε τους φιλικούς δεσμούς με την Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρωσίας και τόνωσε τις σχέσεις των Ελλήνων της Αμερικής με το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Στον φιλανθρωπικό τομέα υπήρξε γενναϊόδωρος, αφού πολλά παιδιά σπούδασαν με προσωπικές του δαπάνες. Ίδρυσε ορφανοτροφείο θηλέων στη νήσο Πρώτη, ορφανοτροφείο αρρένων στην Πρίγκιπο, τη Σχολή Εμπορίου και Γλωσσών στην Κωνσταντινούπολη και αποπεράτωσε τα εθνικά φιλανθρωπικά καταστήματα στο Επταπύργιο.

Αρωγούς του στο φιλανθρωπικό του έργο είχε τις οικογένειες Ζαρίφη, Μαυροκορδάτου, Βαλλιάνου, Νεγρεπόντη, Κορωνιού και Σινιόσογλου. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών, αναγνωρίζοντας το μεγάλο έργο του, τον Μάρτιο του 1912 τον ανακήρυξε επίτιμο διδάκτορα της Θεολογίας. Διατηρούσε στενούς δεσμούς με τους βασιλείς και τις κυβερνήσεις της Ρωσίας, Σερβίας, Αυστρίας και Μαυροβουνίου. Είχε τιμηθεί με πολλά ανώτατα παράσημα από βασιλείς ευρωπαϊκών χωρών και από τον Τούρκο σουλτάνο Αβδούλ Χαμίτ.

Όπως αναφέρει ο δημοσιογράφος Κωνσταντίνος Σπανούδης, ο Ιωακείμ ήταν «πεπροικισμένος με σπανίαν διαίσθησιν και αντίληψιν, πατριώτης μεγάλης φρονήσεως, διπλωμάτης εξαιρετικής διορατικότητας, γενναίος το φρόνημα και την ψυχήν, βαθυτάτην έχων συναίσθησιν του υψηλού του αξιώματος, το οποίον εθεώρει συνυφασμένον μέ τα δικαιώματα τα κληροδοτηθέντα εις το Πατριαρχείον εκ της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, διέγραψε περίοδον δράσεως και ύψωσεν επιβλητικώτατον το λεγόμενον Εθνικόν Κέντρον. Ως εκ τούτου απέκτησε διεθνήν φήμην και μέγα γόητρον». Η πληθωρική προσωπικότητα και το έργο του Ιωακείμ Γ' του προσέδωσε και τον τίτλο του «Μεγαλοπρεπούς», που τον έκανε να ξεχωρίζει ανάμεσα στους προκατόχους του αλλά και στους διαδόχους του.

Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας
(1886 – 1972)

«...Ο κληρικός κατά πρώτον λόγον πρέπει να είναι πιστός και κατά δεύτερον επιστήμων...»

Στις 25 Μαρτίου 1886, στο χωριό Τσαραπλανά (μετέπειτα Βασιλικό) Πωγωνίου Ηπείρου, γεννήθηκε μία από τις μεγαλύτερες προσωπικότητες της νεώτερης εκκλησιαστικής ιστορίας, ο Αριστοκλής Σπύρου. Μαθαίνει τα πρώτα γράμματα στο σχολείο του χωριού του και κατόπιν φοιτά στο σχολαρχείο της Κόνιτσας (1895 – 1899). Τον Οκτώβριο του 1899, και σε ηλικία μόλις 37 ετών, πεθαίνει από τύφο η μητέρα του Ελένη. Από το 1901 έως το 1903 διακόπτει το σχολείο και παρακολουθεί μαθήματα ως εσωτερικός μαθητής σε ιδιωτικό λύκειο στα Ιωάννινα. Το 1903 εισέρχεται στο γυμνασιακό τμήμα της Ιεράς Θεολογικής Σχολής της Χάλκης και το 1907 αρχίζει τις θεολογικές του σπουδές. Το 1908 πέθανε ο ιατρός πατέρας του.

Στη Σχολή εκάρη μοναχός και τον Μάρτιο του 1910 χειροτονήθηκε Διάκονος από τον Μητροπολίτη Ελασσώνος Πολύκαρπο και μετονομάσθηκε σε Αθηναγόρας. Μετά την αποφοίτησή του, τον Ιούλιο του 1910, ο Μητροπολίτης Πελαγονίας (Μοναστηρίου) Στέφανος Δανιηλίδης τον προσλαμβάνει ως Αρχιδιάκονό του. Στην ίδια θέση παραμένει και το 1912, κοντά στον Μητροπολίτη Πελαγονίας Χρυσόστομο Καβουρίδη. Το 1917 η Μητρόπολη Πελαγονίας περιέρχεται στη δικαιοδοσία της Σερβικής Εκκλησίας. Ο Αθηναγόρας μαζί με τον Μητροπολίτη Πελαγονίας Χρυσόστομο βρίσκονται αυτοεξόριστοι στη Μονή Βλατάδων. Το 1918 ο Χρυσόστομος προεξάρχει σε ακολουθίες του Πάσχα στη Θεσσαλονίκη και αργότερα εγκαθίστανται στο ιστορικό κελλί του Αγίου Ευσταθίου, στο οποίο είχε εγκαταβιώσει παλαιότερα ο Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ Γ', στον Μυλοπόταμο του Αγίου Όρους. Τον Μάρτιο του 1919, ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος Α' καλεί τον Αθηναγόρα κοντά του. Προτιμά όμως να αποδεχθεί την πρόσκληση του Μητροπολίτη Αθηνών Μελετίου Μεταξάκη και να αναλάβει τα καθήκοντα του Γραμματέα της Ιεράς Μη-

τροπόλεως Αθηνών (1919-1922). Τα πολιτικά πάθη της εποχής προκάλεσαν την απομάκρυνση του Μελετιίου, με αποτέλεσμα ο Αθηναγόρας να παραμείνει ως υπάλληλος-γραμματέας και να στερεωθεί τη θέση του Αρχιδιακόνου στον Ιερό Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών. Για οικονομικούς λόγους αναγκάζεται να εγγραφεί στο μοναχολόγιο της Ιεράς Μονής Πετράκη για να εξασφαλίσει στέγη. Τελικά κατάφερε να διορισθεί Διάκονος στον Ιερό Ναό της Αγίας Αικατερίνης Πλάκας.

Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, στις 16 Δεκεμβρίου 1922, εξέλεξε τον 36χρονο Διάκονο Αθηναγόρα Μητροπολίτη Κερκύρας και Παξών. Στις 22 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους χειροτονήθηκε Ιερέας και Επίσκοπος από τους Μητροπολίτες Κορινθίας Δαμασκηνό (μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), Σύρου Αθανάσιο και Δημητριάδος Γερμανό. τον Φεβρουάριο του 1923 φτάνει στην Κέρκυρα, όπου βρίσκει πλήθος χρονιζόντων τοπικών εκκλησιαστικών προβλημάτων που αναζητούσαν λύση. Οι πρώτοι μήνες μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή ταλανίζουν τη χώρα. Έχει να φροντίσει τους ντόπιους και τους πρόσφυγες αλλά και να διατηρήσει τις ισορροπίες με τη Ρωμαιοκαθολική Κοινότητα του νησιού. Ανέπτυξε φιλικές σχέσεις με τους Ρωμαιοκαθολικούς και επισκέπτεται τον επίσκοπο του Πρίντεζι, στον οποίο υπάγονταν, πραγματοποιώντας έτσι το πρώτο του άνοιγμα στη Δύση. Κατά τη διάρκεια της οκταετούς παραμονής του στο νησί έζησε από κοντά το χάσμα μεταξύ των δύο Εκκλησιών και τις συνέπειες του Σχίσματος. Αποκτά επαφή με τους Προτεστάντες, ευλογεί την ίδρυση του τοπικού παραρτήματος της Χ.Α.Ν, λαμβάνει μέρος στο διεθνές συνέδριο του Ελσίνκι (1926) και στο Ζ' συνέδριο των Αγγλικανών (1930). Επίσης, εισάγει πρωτοποριακά τη χρήση του αρμονίου και των πολυφωνικών χορωδιών στη Θεία Λειτουργία.

Μετά την επιτυχημένη διακονία του στην Κέρκυρα και λόγω των προβλημάτων που ανέκυψαν στην Αμερική, ο Αθηναγόρας εκλέγεται στις 12 Αυγούστου 1930 από την Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου Αρχιεπίσκοπος Βορείου και Νοτίου Αμερικής. Στις 24 Φεβρουαρίου 1931 έφθασε στη Νέα Υόρκη και άρ-

χισε αμέσως να εργάζεται εντατικά για να επιλύσει τα διοικητικά, κοινωνικά, οικονομικά, φιλανθρωπικά, εκπαιδευτικά και εθνικά προβλήματα. Συνέταξε μάλιστα και σχέδιο Καταστατικού Χάρτη, το οποίο επικυρώθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο στις 10 Ιανουαρίου 1931. Ο Αθηναγόρας επεδίωξε τη διατήρηση του ελληνικού χαρακτήρα της Ορθόδοξης Εκκλησίας και μέσω του θεσμού των κληρικολαϊκών συνελεύσεων εκδημοκράτισε τη διοικητική δομή της Αρχιεπισκοπής. Συχνά έλεγε ότι η «...η Εκκλησία της Αμερικής είναι απλή Επαρχία του Οικουμενικού Θρόνου. Και πρέπει να παραμείνει τοιαύτη, διότι θα είναι ανυπολόγιστος η ζημία, αν ποτέ απεσπάτο, δια να καταστή αυτοκέφαλος. Θα εσήμανε το τέλος του Ελληνορθόδοξου πληρώματος της Αμερικής».

Παρέλαβε 119 κοινότητες και χάρη στις άοκνες προσπάθειές του παρέδωσε πλέον των 350. Το 1937 ίδρυσε τη Θεολογική Σχολή του Τιμίου Σταυρού και διοργάνωσε ημερήσια και απογευματινά σχολεία για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Το 1944 ίδρυσε την Ακαδημία του Αγίου Βασιλείου για την εκπαίδευση διδασκαλισσών των ελληνικών γραμμάτων και γραμματέων κοινοτήτων. Οργάνωσε τα κατηχητικά σχολεία και το 1934 εξέδωσε την εφημερίδα «Ορθόδοξος Παρατηρητής», η οποία συνεχίζει να εκδίδεται μέχρι σήμερα. Επιπλέον, αναδιοργάνωσε τα οικονομικά των κοινοτήτων, τα οποία μετά την κρίση του 1929 ήσαν πενιχρά. Κατά τη διάρκεια της Αρχιεπισκοπικής του θητείας διατήρησε άριστες δημόσιες σχέσεις με τους τρεις Αμερικανούς Προέδρους (Hoover, Roosevelt, Truman) και έτσι μπορούσε να βοηθά την Ελλάδα. Η εθνική δράση του Αθηναγόρα εκφράστηκε με την ίδρυση της οργάνωσης «Ελληνική Πολεμική Περίθαλψη» (Greek War Relief), η οποία έστειλε τρόφιμα, φάρμακα και είδη ιματισμού στους χειμαζόμενους από τον πόλεμο Έλληνες της περιόδου 1940-1947.

Μετά την παραίτηση του Πατριάρχου Μαξίμου Ε΄ στις 18 Οκτωβρίου 1948, η Ιερά Σύνοδος στη συνεδρία της 17^{ης} Νοεμβρίου τον εξέλεξε Οικουμενικό Πατριάρχη. Η δημοτικότητα του, μετά από παραμονή 18 ετών στην αμερικανική ήπειρο, είχε φτάσει σε τέτοιο σημείο, ώστε λίγο πριν την αναχώρησή του από την Αμε-

ρική να δημοσιευθεί η φωτογραφία του στο εξώφυλλο του περιοδικού «Life» και ο Πρόεδρος Τρούμαν να του διαθέσει το προσωπικό του αεροπλάνο για να μεταβεί στην Πόλη.

Ο Αθηναγώρας την 26^η Ιανουαρίου 1949 έφτασε στη Βασιλίδα των Πόλεων. Αρχή του ήταν να μην προβεί σε κάποια ενέργεια που θα προκαλούσε ένταση στις σχέσεις του με τις τοπικές αρχές. Ήταν ο πρώτος Πατριάρχης που καθιέρωσε το 1949 και 1952 τις επίσημες επισκέψεις στον Πρόεδρο της Τουρκικής Δημοκρατίας και στους πολιτικούς ηγέτες στην Άγκυρα. Δέχθηκε για πρώτη φορά επίσκεψη του Τούρκου Πρωθυπουργού Αντάν Μεντερές στο Φανάρι. Προσπαθούσε να καλλιεργήσει πνεύμα φιλίας και αρμονικής συνεργασίας μεταξύ των δύο λαών. Τα γεγονότα της 6^{ης} Σεπτεμβρίου 1955 δηλητηρίασαν τις σχέσεις των δύο λαών και προκάλεσαν βαθιά θλίψη στον Αθηναγόρα που προσπαθούσε να εδραιώσει την Ελληνο-Τουρκική Φιλία.

Το μεγαλύτερο μέλημά του ήταν η φροντίδα του ποιμνίου του. Επισκεπτόταν συχνά τις κοινότητες και τα φιλανθρωπικά ιδρύματα. Επαναλειτούργησε το Πατριαρχικό Τυπογραφείο, εξέδωσε την εβδομαδιαία εφημερίδα «Απόστολος Ανδρέας», επανακυκλοφόρησε το επίσημο περιοδικό του Πατριαρχείου «Ορθοδοξία», ίδρυσε μορφωτικούς συλλόγους και φιλόπτωχες αδελφότητες, το Διορθόδοξο Κέντρο στο Σαμπεζύ της Γενεύης (1966), το Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών (1968) και φρόντισε για την οργάνωση της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης. Ίδρυσε το «Κέντρο Ιερού Κλήρου», την «Εστία Εργαζομένου Κοριτσιού» και την «Παιδούπολη» στην Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως στη νήσο Πρώτη. Αναδιοργάνωσε, επίσης, τις Μητροπόλεις του Θρόνου, ανακήρυξε ως Αγίους της Εκκλησίας τον Νικόδημο τον Αγιορείτη, τον Κοσμά τον Αιτωλό, τον Μητροπολίτη πρ. Πενταπόλεως Νεκτάριο Κεφαλά, τον Αρσένιο τον Πάριο, τους Ραφαήλ, Νικόλαο και Ειρήνη, τη μοναχή Πελαγία και τη Λυδία τη Φιλιππησία, ενώ χειρίσθηκε με επιτυχία τα ακανθώδη προβλήματα της αυτοανακηρύξεως της Βουλγαρικής Εκκλησίας σε Πατριαρχείο και του αυτοκεφάλου της Εκκλησίας της Αμερικής υποκινούμενο από τη Μόσχα.

Το 1959 ξεκίνησε το οδοιπορικό του με επισκέψεις στα Ορθόδοξα Πατριαρχεία της Αλεξανδρείας, των Ιεροσολύμων και της Αντιοχείας. Το 1963 με την ευκαιρία της Χιλιετηρίδος του Αγίου Όρους επισκέπτεται την Ελλάδα. Το 1964 επισκέπτεται τα Ιεροσόλυμα για να συναντήσει τον Πάπα Παύλο Στ'. Το 1967 επισκέπτεται τα Πατριαρχεία Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, το Βατικανό και το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών. Κατόρθωσε –μετά από μία χιλιετία– να συγκαλέσει όλες τις Ορθόδοξες Εκκλησίες στη Ρόδο στην Α' Πανορθόδοξη Συνδιάσκεψη το 1961, στη Β' το 1963, στη Γ' το 1964 και στη Δ' στο Σαμπεζύ το 1968. Οργάνωσε τή διορθόδοξη προπαρασκευαστική επιτροπή για τον διάλογο με τους Αγγλικανούς, τους Παλαιοκαθολικούς και τις αρχαίες ανατολικές Εκκλησίες. Ο Πάπας Παύλος Στ' επισκέπτεται το Φανάρι και ο Αθηναγόρας τη Ρώμη. Υπογράφουν από κοινού δήλωση περί Άρσεως των Αναθεμάτων και αρχίζει ο θεολογικός διάλογος μεταξύ Ορθοδόξου και Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Την Πέμπτη 29 Ιουνίου 1972, ευρισκόμενος στην Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Χάλκης, αδιαθέτησε και την Παρασκευή 7 Ιουλίου πέθανε στο νοσοκομείο του Βαλουκλή. Η κηδεία του έγινε με βυζαντινή μεγαλοπρέπεια την Τρίτη 11 Ιουλίου στον Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό του Αγίου Γεωργίου στο Φανάρι, προεξάρχοντος του Προέδρου της Ενδημούσης Αγίας και Ιεράς Συνόδου Γέροντος Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Μελίτωνος, συμπαραστατούμενου από τους Μητροπολίτες Χαλδίας Κύριλλο και Κολωνίας Γαβριήλ. Τον επικήδειο λόγο εκφώνησε ο Μητροπολίτης Πέργης Ευάγγελος Γαλάνης. Στην εξόδιο ακολουθία παρέστησαν δεκάδες αντιπροσωπείες απ' όλες τις Εκκλησίες του κόσμου. Ετάφη στην Ιερά Πατριαρχική Μονή Ζωοδόχου Πηγής Βαλουκλή, δίπλα στους προκατόχους του.